

3. Гарэцкі, М. Скарбы жыцця: Выбраныя творы / М. Гарэцкі. – Мн.: «Кнігазбор», 2009. – С. 524–550.
4. Hemingway, E. First Forty-nine Stories. Second Impression / E. Hemingway. – London: «Jonathan Cape», 1946. – 471 p.

КОЛЕРАВЫ КАМПАНЕНТ У БЕЛАРУСКІХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАХ: ЧЫРВОНЫ І РУЖОВЫ

Трубкіна Т.В.,
студэнка 4 курса УА “ГДУ імя Ф. Скарыны”, г. Гомель, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Ляшчынская В.А., доктар філал. навук, прафесар

У фразеалагічных адзінках (ФА) беларускай літаратурнай мовы ў якасці кампанентаў адзначаюцца словы, якія называюць самыя розныя колеры. Аб’ектам вывучэння ў межах артыкула абраны ФА з кампанентамі *чырвоны*, *ружовы*. Мэта артыкула – вызначыць імпліцытна выражаную дадатковую інфармацыю, што ўтрымліваюць колеравыя кампаненты *чырвоны* і *ружовы* ў складзе ФА беларускай мовы. Гэта група невялікая па колькасці: з кампанентам чырвоны сустракаецца 5 ФА, з кампанентам ружовы – таксама 5 ФА, але заслугоўвае ўвагі.

У міфалогіі розных народаў чырвоны колер выкарыстоўваецца даволі часта: у Афрыцы ў чырвонае апраналі правадыроў; у Японіі чырвоны колер – гэта колер Сонца, якое прыносіць добры ўраджай; у персаў і скіфаў – сімвал крыві; у крыжакоў у геральдыцы гэты колер выказваў любоў да Бога, блізкіх, але таксама лютасць і жорсткасць. У старажытных плямёнах цела памерлага афарбоўвалі ў чырвоны колер – актыўнасць і пасля смерці. Але такая сімволіка не прысутнічае ў ФА беларускай мовы.

У ФА сучаснай беларускай мовы *чырвоны певень* ‘пажар’ і *пускаць (падпускаць) чырвонага пеўня (пewуна)* ‘зламысна падпальваць што-небудзь’ *чырвоны* атаясамліваецца з агнём, з пажарам, з няшчасцем, на што ўказвае этымалогія: узнікненне ФА звязваецца з тым, “што ў славян сімвалам бога агню быў певень. Быў і звычай ахвяравання пеўня, каб залагодзіць, зрабіць літасцівым бога агню” [1, с.320].

Значэнне фразеалагізма *чырвоны памешчык* ‘старшыня калгаса як гаспадар з неабмежаванай уладай’ звязана не з першасным значэннем прыметніка, які «ў помніках старажытнай пары часцей за ўсё ўжываецца ў сваім спрадвечным значэнні «прыгожы», «выдатны» [2, с. 162-163], а з часам сацыялістычных ідэй: «чырвоны суадносіцца з вытворным значэннем ‘звязаны з савецкай дзяржавай, сацыялістычным ладам’, а *памешчык* – асацыіруецца па падабенстве з памешчыкам мінулых эпох, землеўладальнікам з неабмежаванай уладай над прыналежнымі яму бяспраўнымі сялянамі» [1, с. 413].

ФА *чырвонай ніткай (праходзіць, пралягаць)* у значэнні ‘вельмі выразна, ярка’ абавязаны традыцыі англійскага марскога флоту, дзе на ўсю даўжыню праз кожную снасць праходзіла чырвоная нітка, і фізічным якасцям колеру, які з’яўляецца адным з самых яркіх, самых заўважных.

ФА *абкласці чырвонымі сцяжкамі* ‘ствараць крайне неспрыяльныя ўмовы для чыёй-небудзь жыццядзейнасці’ склаўся ў выніку пераасэнсавання свабоднага словазлучэння, звязанага з аблавай на ваўкоў, пад час якой загон абазначаліся чырвонымі сцяжкамі. Тут *чырвоны* атаясамліваецца з непрыемнасцямі, з перашкодамі і няшчасцямі. Як відаць, найменне чырвоны як кампанент ФА беларускай мовы фіксуе адметную сімволтку для беларусаў.

Ружовы колер з’яўляецца вытворным ад нястрымнага чырвонага і характарызуецца як колер, які супакойвае і аднаўляе жыццёвыя сілы. Ружовы колер атаясамліваецца з нечым рамантычным, узнёслым, ідэалізаваным. Гэта колер мар і летуценняў. Увогуле ён набывае адценне несур’ёзнасці, становіцца сімвалам сыходу ад рэальнасці, непрактычнасці і нават інфантальнасці.

Названыя значэнні адлюстраваны і ў ФА, у склад якіх уваходзіць кампанент *ружовы*, напрыклад: *ружовыя акуллары* ‘ідэалізаванае бачанне, успрыманне чаго-

небудзь»; *глядзець праз ружовыя акуляры* ‘не заўважаючы недахопаў у кім-небудзь, чым-небудзь; ідэалізаваць каго-небудзь, што-небудзь’; *маляваць (мазаць) у ружовых фарбах* ‘падаваць, характарызаваць каго-ці што-небудзь ідэалізавана, прывабліва, лепш, чым ёсць на самай справе’; *у ружовым святле, у ружовых колерах* ‘ідэалізавана, лепш, чым на самай справе (бачыць, паказваць)’; *ружовы туман* ‘стан таталітарнага ўспрымання рэчаіснасці’, г. зн. ідэалізаванае бачанне рэчаіснасці.

Такім чынам, колеравыя кампаненты *чырвоны і ружовы* ў складзе ФА беларускай літаратурнай мовы выяўляюць самыя розныя сімвалічныя значэнні, якія характэрны кожнаму, і ў многім абумоўлены значэннем і ўспрыманнем беларусамі колеру ў мінулым нашага народа, а таксама іншых народаў.

Літаратура:

1. Лепешаў, І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мн.: «Беларуская Энцыклапедыя». – 2004. – 448 с.
2. Бахилина, Н.Б. История цветообозначений в русском языке / Н.Б. Бахилина. – М.: «Наука». – 1975. – 268 с.

МАРФАЛАГІЧНАЯ І СІНТАКСІЧНАЯ КЛАСІФІКАЦЫЯ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ З КАМПАНАНТАМІ СЕМАНТЫЧНАГА ПОЛЯ «ВАДА»

Усцінава А.Р.,

студэнтка 4 курса УА “ПДУ”, г. Полацк, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Лясовіч С.М., канд. філал. навук, дацэнт

Як і ў іншых мовах, у беларускай мове нароўні з лексічным існуе фразеалагічны слоўнікавы фонд, які налічвае каля 8000 устойлівых выразаў з непадзельным, цэласным сэнсам – фразеалагізмаў. Фразеалагізмы з’яўляюцца вынікам працяглага развіцця моўнай асобы, фіксуюць і перадаюць з пакалення ў пакаленне грамадскі вопыт.

Да цяперашняга часу семантычнае поле «вада» з’яўляецца амаль не распрацаваным не толькі ў беларускай мове, але і ў іншых мовах. Была праведзена нязначная колькасць даследаванняў па вывучэнні дадзенага канцэпта ў творчасці розных беларускіх пісьменнікаў. Што датычыцца даследаванняў фразеалагізмаў з кампанентамі семантычнага поля «вада», то іх яшчэ менш. У нашай працы мы паспрабуем класіфікаваць такія адзінкі, прывесці кароткі аналіз вылучаных груп і тым самым зрабіць свой унёсак у распрацоўку дадзенага пытання.

Агульная колькасць зафіксаваных шляхам суцэльнай выбаркі на базе фразеалагічнага слоўніка [1] фразем з кампанентам семантычнае поле «вада» – 127 адзінак.

У залежнасці ад таго, якой часцінай мовы з’яўляецца «водны» кампанент у складзе фразеалагізма, увесь сабраны матэрыял можна размеркаваць на групы. Самай вялікай па колькасці групай фразеалагізмаў з’яўляюцца тыя, «водны» кампанент у якіх выражаны назоўнікам. Такіх фразеалагізмаў 68 адзінак, што складае 54 % ад агульнай колькасці сабранага матэрыялу.

Калі называць прыклады назоўнікаў, што ўваходзяць у склад фразеалагізмаў, то трэба адзначыць іх разнастайнасць. Так, вылучаюцца назоўнікі: *вада* (вада на млын, цёмна вада ва облацэх, лавіць рыбу ў каламутнай (мутнай) вадзе, садзіцца на хлеб і вадку); *балота* (чорт з балота); *лёд* (як лёду); *мора* (мора па калена); *рака* (малочныя рэкі [з кісельнымі берагамі]); *лужына* (садзіцца ў лужыну (у лужу)); *ручай* (у тры ручаі); *крыніца* (біць крыніцай); *дождж* (залаты дождж, пасля дожджыку ў чацвер); *снег* (зімой снегу не выпрасіш); *раса* (раса вочы выядае).

Акрамя таго, можна адзначыць выпадкі, калі «водны» кампанент, што ўваходзіць у склад фразеалагізмаў, з’яўляецца аддзеяслоўным назоўнікам: хоць *папоп*, *пераліванне* з пустога ў парожняе, *перамыванне* костчак, свабоднае (вольнае) *плаванне*.

Другой паводле колькасці з’яўляецца група фразеалагізмаў, дзе кампанент са значэннем «маніпуляцыі з вадой ці ў вадзе» з’яўляецца дзеясловам: *выліваць* бруд (памы)